

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

**ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІНЬ
САМОКОНТРОЛЮ ТА САМООЦІНКИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття другого (магістерського) рівня

Виконала: здобувачка другого (магістерського) рівня
2 курсу 9-211М групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта
Малишко Вікторія Олександрівна
Керівник к.пед.н., доцентка Гриценко І.В.
Рецензент

Івано-Франківськ–2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 Теоретичні основи формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки	7
1.1. Формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки як психолого-педагогічна проблема.....	7
1.2. Види самоконтролю та стадії його формування в учнів початкової школи	14
1.3. Особливості формування самооцінки у дітей молодшого шкільного віку	18
РОЗДІЛ 2 Експериментальна робота з визначення педагогічних умов формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки	22
2.1. Шляхи формування умінь самоконтролю та самооцінки в учнів початкової школи.....	22
2.2. Хід та результати експериментального дослідження з визначення педагогічних умов формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки.	31
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТКИ	46
Додаток А Тренувальна вправа «Будиночок для голок» (урок позакласного читання).....	46
Додаток Б Картки зі скоромовками.....	48
Додаток В Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	49

ВСТУП

Освітні тенденції сьогодення спрямовані на формування у здобувачів початкової освіти здатності до самостійного навчання, бажання до саморозвитку, вміння працювати з інформаційними джерелами, практично використовувати здобуті знання, адекватно оцінювати власні можливості, здійснювати аналіз своєї діяльності, що відбито у положеннях та вимогах нормативно-правових документів: Законі України «Про освіту», Законі України «Про загальну середню освіту», Концепції «Нова українська школа», постановах Кабінету Міністрів України «Про затвердження державного стандарту початкової освіти».

Однією з ключових компетентностей, як зазначається у Державному стандарті початкової освіти, є навчання протягом життя. Опанування цією компетентністю передбачає набуття молодшими школярами умінь та навичок, необхідних для організації власного освітнього середовища, визначення способів досягнення навчальних цілей, що є неможливим без сформованої рефлексії.

У свою чергу, положення концепції «Нова українська школа» відбивають не лише зміну процесу оцінювання навчальних досягнень учнів, а й пропонують стратегії щодо розвитку їх самостійності, здатності планувати, контролювати та оцінювати власну діяльність.

Реалізація вимог державних нормативно-правових документів вимагає створення в закладах початкової освіти необхідних умов для всебічного розвитку особистості, розкриття її потенціалу, усвідомлення індивідуальності, формування самосвідомості, здатності до самовизначення життєвої траєкторії.

Проблемі формування умінь самоконтролю та самооцінки в учнів молодшого шкільного віку присвячені дослідження, наукові та педагогічні праці Ю. Бабаян, І. Беха, М. Боришевського, В. Бутенко, О. Варгати, І. Василенко, О. Васько, Л. Виготського, П. Гальперіна,

В. Глазової В. Давидова, Н. Дубравської, П. Дячука, Д. Ельконіна, С. Ілляша, Є. Калюжною, А. Колишкіною, О. Колишкіна, В. Легіна, С. Лісової, Л. Міхеєвої, Ю. Пеньковської, С. Покрови, О. Савченко, М. Савчина, В. Сухомлинського, Н. Тимченко, К. Ушинського, С. Чайкіної, М. Шевергіної та інших.

Показником особистісного розвитку учня початкових класів є формування його самосвідомості, невід'ємними складниками якої виступають самоконтроль і самооцінка. Тому вчитель початкової школи, починаючи з першого року навчання, повинен створювати умови для розвитку в учнів здатність до самостійної організації, регуляції та оцінювання власної діяльності.

Особливої актуальності порушене питання набуває у сьогоднішніх реаліях, коли наша держава перебуває в умовах воєнного стану, а освітній процес усіх закладів освіти вимушено проходить у дистанційному форматі. Саме зараз молодші школярі опинилися в тій ситуації, коли уміння самоконтролю та самооцінки навчальної діяльності є вкрай необхідними.

Отже, надважливість проблеми дослідження та необхідність з'ясування педагогічних умов формування в учнів початкової школи умінь самооцінки та самоконтролю спонукали нас до вибору теми кваліфікаційної роботи на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти, а саме **«Формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки»**.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально визначити педагогічні умови формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки.

Об'єктом дослідження є процес формування умінь самоконтролю та самооцінки у здобувачів початкової освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування у молодших школярів умінь самооцінки та самоконтролю.

У відповідності до мети, об'єкта та предмета дослідження було визначено такі **завдання**:

1. Здійснити аналіз проблеми формування в учнів початкової школи умінь самоконтролю та самооцінки у літературних джерелах, нормативно-правових документах.
2. Охарактеризувати види самоконтролю та стадії його формування в учнів початкової школи.
3. Розглянути особливості формування самооцінки в учнів молодшого шкільного віку.
4. Розкрити шляхи формування умінь самоконтролю та самооцінки у здобувачів початкової освіти.
5. Визначити у процесі експериментальної роботи педагогічні умови формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки.

Для виконання поставленої мети та завдань ми використовували наступні **методи дослідження**:

- теоретичні (вивчення та аналіз літературних джерел, нормативно-правових документів; узагальнення педагогічного досвіду; конкретизація, абстрагування, систематизація, порівняння);

- емпіричні (спостереження, констатувальний експеримент).

Апробація результатів дослідження. Результати магістерського дослідження обговорювались на онлайн-засіданні кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти педагогічного факультету Херсонського державного університету.

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота проводилась дистанційно у Херсонській гімназії №16 із вивченням мов національних меншин Херсонської міської ради.

Теоретичне значення кваліфікаційної роботи полягає в уточненні сутності ключових понять дослідження «самоконтроль» та «самооцінка» учнів молодшого шкільного віку.

Практичне значення кваліфікаційної роботи. Теоретичні матеріали та результати проведеного нами дослідження можуть бути використані у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи, на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів початкової освіти.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІНЬ САМОКОНТРОЛЮ ТА САМООЦІНКИ

1.1. Формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки як психолого-педагогічна проблема

Проблема формування в учнів початкової школи умінь самооцінки та самоконтролю завжди була актуальною та залишалась предметом психолого-педагогічних досліджень. Це спричинено тим, що вказані вміння є одними з найважливіших факторів, що забезпечують самостійну діяльність учнів, сприяючи своєчасному запобіганню або виявленню вже зроблених помилок, формуванню адекватної оцінки власного «Я» та результатів своєї діяльності [6].

Для більш повного розкриття проблеми кваліфікаційної роботи, насамперед, вважаємо за необхідне розглянути сутність ключових понять дослідження – «самоконтроль» та «самооцінка». Для цього нами було опрацьовано достатню кількість літературних джерел.

Проблема формування умінь самоконтролю у молодших школярів різнобічно досліджувалась такими науковцями як П. Блонський, М. Боришевський, В. Бутенко, О. Васько, В. Давидов, Д. Ельконін, А. Колишкіна, О. Колишкін, В. Легін, О. Савченко, В. Стригун та інші.

Розглянемо як вчені розкривають поняття «самоконтроль».

У наукових працях В. Давидова поняття «самоконтроль» визначається як сукупність моторних, мисленнєвих та сенсорних складових діяльності, що є необхідними для оцінки ефективності та доцільності процесів планування, здійснення й регулювання виконуваної дії [12, с. 45].

Як зазначають психологи Б. Ананьєв [1], П. Блонський [4], самоконтроль є властивістю особистості, сутність якої полягає у

здатності перевіряти власні дії та вчинки на предмет помилок або невідповідності, здійснювати їх критичний аналіз та пошук шляхів щодо їх усунення усунення.

За визначенням М. Фіцули, самоконтроль є усвідомленим регулюванням школярем власної діяльності задля забезпечення результатів, що будуть відповідати поставленим меті, нормам, зразкам, вимогам [42].

На думку Д. Ельконіна, самоконтроль є зіставленням уявлень про майбутню діяльність за безпосередньо заданим зразком [19].

Науковці В. Бутенко, О. Васько, А. Колишкіна, О. Колишкін визначають самоконтроль як структурний компонент освітньої діяльності, до складу якого входять уміння дитини здійснювати перевірку щодо правильності або хибності етапів виконуваної діяльності, а саме: прогнозувати мету та планувати шляхи її досягнення, передбачати труднощі, що можуть виникнути у процесі цієї діяльності, оцінювати досягнення [6].

Різні аспекти стосовно питання формування самооцінки учнів молодшого шкільного віку висвітлено у працях Б. Ананьєва, Ю. Бабаян, І. Беха, Л. Божович, О. Варгати, І. Василенко, Л. Виготського, В. Глазової, П. Дячука, С. Ілляша, Д. Ельконіна, А. Захарової, Є. Калюжнової, І. Ковалишиної, А. Ліпкіної, С. Лісової, С. Максименка, Л. Міхєєвої, Ю. Пеньковської, М. Савчина, Ю. Сидоренко, Н.Тимченко, С. Чайкіної, М. Шевергіної та інших.

У своїх наукових працях дослідники подають такі трактування поняття «самооцінка».

Відомий вчений Л. Виготський визначав самооцінку як найважливішу особистісну інстанцію, за допомогою якої здійснюється контроль за власною діяльністю, вибудовується власна модель поведінки, спираючись на соціальні норми та критерії [9].

На думку, І. Василенко, самооцінка є невід'ємним компонентом розвитку самосвідомості, що являє собою усвідомлення особистістю власних розумових можливостей, мотивів дій та вчинків, відношення до навколишньої дійсності, оточуючих людей і безумовно самої себе, що надає людині здатності самостійно спрямовувати і контролювати діяльнісні та поведінкові прояви [8].

Самооцінка, як вважають Ю. Бабаян та Н. Тимченко, є важливим механізмом регуляції поведінки, що допомагає молодшому школяреві опанувати навчальну діяльність, реалізувати його можливості, встановлювати взаємовідношення з оточуючими [2, с. 26].

За визначенням П. Дячука, самооцінка – складний психологічний феномен, що являє собою відбиток оцінки суб'єктом своїх вчинків, дій, якісних характеристик, здібностей, що можуть проявлятися як постійно, так і ситуативно та має відношення до усіх психічних утворень особистості [16, с. 7].

Самооцінка, як вказує Т. Канівець, є значущою умовою особистісного становлення, що забезпечує його підтримку та стабільність незважаючи на ситуаційні умови, створюючи таким чином можливість бути собою та відповідати не лише рівню власних оцінок, але й оцінок оточення [22, с. 15].

В. Стригун визначає самооцінку в школяра як здатність учня оцінювати виконання власних дій, а саме наскільки добре він виконав домашнє завдання, чи вірно переписав текст до зошита, чи поклав все необхідне до шкільного портфеля [39].

Узагальнивши трактування дослідників щодо понять «самоконтроль» та «самооцінка», у нашій кваліфікаційній роботі зазначені поняття ми визначаємо таким чином:

Самоконтроль – здатність учня початкової школи самостійно передбачати, знаходити або виправляти помилки, що виникають у процесі виконання ним різних видів діяльності.

Самооцінка – це відображення особистісно-оцінного відношення молодшого школяра до власної поведінки, здібностей, різних видів діяльності, взаємовідносин з оточуючими людьми та навколишнім світом.

Особливості поведінки та перебігу навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку характеризуються притаманними цьому періоду новоутвореннями, такими як внутрішній план дій, рефлексія, довільність та теоретичне мислення, що розвивається на їх основі.

Як зазначають В. Давидов [12] та Д. Ельконін [19], довільність проявляється у саморегуляції поведінки відповідно до вимог оточуючих, забезпечуючи постановку цілей діяльності та пошук засобів щодо їх досягнення. Найповніше довільність молодших школярів проявляється у процесі навчання.

У свою чергу, внутрішній план дій допомагає школяреві спланувати й попередньо продумати хід майбутньої діяльності. Так, наприклад, на уроках мистецтва після повідомлення вчителем теми уроку та етапів роботи, учні готують необхідні матеріали та починають малювати. Дотримання поетапності у ході виконання роботи привчає учнів початкової школи попередньо продумувати власну діяльність. Важливим також є вміння аргументувати свої дії, пояснити, чому ти робив саме так, а не інакше, усвідомити й виправити допущені в процесі роботи помилки. Все це лежить в основі рефлексії, тобто здатності об'єктивно проаналізувати свою поведінку, враховуючи вимоги до діяльності [12; 19].

Вагомим аспектом у формуванні умінь у дітей молодшого шкільного віку самооцінки та самоконтролю, як наголошує В. Стригун, є відношення членів родини до навчальної діяльності та організація навчання в домашніх умовах.

У зв'язку з тим, що в основному, батьки заклопотані питаннями типу «Як змусити дитину вчитися та робити уроки?», вони часто не

зважають на необхідність та важливість дати своїй дитині роз'яснення щодо розуміння таких аспектів як: навіщо потрібно вчитися, яким чином організувати виконання домашньої роботи, щоб це було швидко, правильно та ефективно. Не приділяють увагу організації робочого місця дитини.

Часто самі ж батьки, того не усвідомлюючи, лишать дитину самостійності. Наприклад, збирають замість неї шкільний портфель, заповнюють щоденник, пишуть твори, готують вироби з мистецтва і т.ін. В результаті чого школяр перекладає відповідальність за помилки на членів родини. Адже це мама, а не він забула покласти книжку або форму для фізичної культури до портфеля, клей для уроків трудового навчання, або це тато, а не він не зрозумів, як виконувати завдання, не перевірів його. Таких прикладів можна навести безліч, але всі вони зводять до одного – абсолютної впевненості дитини у своїй правоті та неготовності брати на себе відповідальність і контроль за власною діяльністю та обов'язками.

У свою чергу, батьки обурюються на невдячність дітей, адже вони щодня намагаються контролювати та перевіряти виконання домашніх завдань, стільки зусиль витрачають на те, щоб всадити дитину за уроки, замість того, щоб привчати її до самоконтролю, даючи розуміння того, що це її уроки, і відповідати за їх виконання вона також повинна сама.

Звісно, слід враховувати той факт, що функція самоконтролю у дітей 6-7 річного віку ще недостатньо сформована порівняно з учнями 9-10 років. Однак перекладати дорослим всі обов'язки дитини на себе також не слід, адже так вона ніколи не привчиться до самостійності.

Ще однією з проблем, що має місце у формуванні умінь самоконтролю та самооцінки, це оцінка членами родини діяльності дитини на свій розсуд. Наприклад, перевіряючи домашню роботу молодшого школяра батьки вирішують наскільки добре або погано вона зроблена, позбавляючи, таким чином, дитину можливості самостійно

оцінити виконання домашніх завдань. Або приміром, матері здалося, що дитина достатньо добре вивчила вірш. А під час уроку школяр ледь зміг його розказати. В такому випадку учень не розуміє, чому так сталося, адже за словами матері вірш був вивчений добре. Тому батькам не слід забувати про важливість вироблення в дитини умінь до самооцінювання і надавати їй можливість оцінити свою діяльність самостійно.

У більшості випадків, виконавши домашні справи та завдання, дитина не перевіряє себе. Вона може, приміром, декілька разів прочитати правило, але не розказати потім сама собі, оскільки не бачить в цьому потреби, адже впевнена, що багаторазового читання було достатньо аби його вивчити. Або зустрічаються випадки, коли прослухавши навчальний матеріал на уроці школяр вважає, що він все зрозумів та запам'ятав, і вдома відкривати підручник не потрібно. Але ж розуміння ще не гарантує повного засвоєння і запам'ятовування матеріалу. Це свідчить про несформованість у молодшого школяра умінь самоконтролю.

Зрештою відсутність умінь самоконтролю та самооцінки призводить до того, що молодший школяр не взмозі зрозуміти істинну причину своїх труднощів у навчанні, він вирішує, що у нього погана пам'ять, він не може зосереджуватись або знаходить інші виправдовування своїх невдач.

Тому важливо довести до дитини, що лише багаторазове повторення навчального матеріалу передусім самому собі та обов'язкова його самоперевірка, порівняння свого результату з оригіналом, звіряння правила, справи або вірша з текстом, поданим у підручнику або презентації, сприяють міцному запам'ятовуванню та попереджають появу помилок, і як наслідок підвищують рівень його самоконтролю та самооцінки [39].

Безумовно, важлива роль у формуванні в молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки належить вчителю початкової

школи, адже значний час учні перебувають в умовах шкільного навчання. А враховуючи той факт, що майже всі школярі наразі навчаються в дистанційному форматі через запровадження воєнного стану по всій території України, це лише посилює необхідність формування зазначених умінь.

За словами О. Савченко здійснення самоконтролю у процесі навчальної діяльності відбувається на основі взаємозв'язку між метою, змістом роботи та діями учнів. Будь-який контроль і самоконтроль завжди пов'язаний з оцінкою, тому що у його процесі не лише визначається правильність дій та отриманих результатів, але й висловлюються оцінні судження щодо якості виконаної роботи.

Як зазначає дослідниця, аналіз педагогічної практики демонструє, що деякі вчителі початкової школи обмежують формування в школярів контрольньо-оцінювальних умінь і навичок епізодичними завданнями та закликами перевіряти себе і бути уважними. До того ж О. Савченко відзначає, що процес формування в молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки ускладнює впевненість більшості учнів у тому, що перевірка є справою вчителя або батьків, а їм самим не потрібно це робити, бо вони впевнені у результатах своєї діяльності [34, с.3].

Окрім цього, виконання однотипних завдань однаковими прийомами виробляє у здобувачів початкової освіти звичку механічно відтворювати початкові матеріали. В такому випадку вони спираються лише на кількісний показник зроблених завдань [6].

Таким чином, на основі аналізу літературних джерел стосовно проблеми дослідження, ми можемо зазначити, що формування у молодшого школяра умінь самоконтролю та самооцінки є надважливою ланкою його особистісного розвитку, являючи собою складний і довготривалий процес, що вимагає певних зусиль не лише з боку вчителя та батьків, а й насамперед з боку самого учня.

1.2. Види самоконтролю та стадії його формування в учнів початкової школи

Період шкільного навчання є визначальним етапом для соціального дозрівання особистості дитини, формування її самоконтролю. Оскільки процес формування самоконтролю розпочинається тоді, коли молодший школяр починає усвідомлювати, що всі його дії та вчинки мають результат. Поступово, набуваючи життєвого досвіду учень початкових класів приходять до осмислення способів досягнення результатів.

Дія самоконтролю є необхідною складовою процесу поетапного формування вмінь та навичок навчальної діяльності здобувачів початкової освіти. Адже досягнути навчальної самостійності молодший школяр може лише навчившись контролювати власну освітню діяльність та знаходити причини помилок, а також шляхи щодо їх усунення [6].

Прояв самоконтролю в дітей молодшого шкільного віку є різним, оскільки залежить від типологічних особливостей нервової системи [4]. Самоконтроль формується на базі відповідних потреб та мотивів, а його спрямованість залежить від самосвідомості особистості, приміром, рівня домагань і самооцінки [6].

В наукових працях М. Боришевського, присвячених дослідженню механізмів становлення самоконтролю в молодших школярів, зазначається, що мотиваційною основою розвитку саморегуляції є потреби у здійсненні контролю своєї поведінки [5].

До важливих факторів, що визначають напрями розвитку самоконтролю відносять самооцінку, оцінні судження оточуючих людей, розвиток психічних процесів, характер домагань [4]. Починаючи формуватись у ході навчальної діяльності, самоконтроль з часом переноситься на інші сфери життєдіяльності учня [5].

Молодшим школярам притаманна схильність до наслідування, у них зростає здатність прояву до вольових зусиль, набувають інтенсивного розвитку довільні розумові дії, такі як: пригадування навчального матеріалу, прояв наполегливості у процесі розв'язування задач, навмисне запам'ятовування, довільна увага.

Іноді молодші школярі проявляють небажання виконувати вимоги вчителя, що пояснюється невмінням учнів здійснювати свідоме регулювання своєї діяльності.

Складовою усіх видів навчальної діяльності молодших школярів є самоконтроль, який здійснюється на всіх етапах її виконання. Він охоплює чуттєві, розумові компоненти навчальної діяльності, які дають змогу учням на основі поставленої мети та наміченого плану стежити за своїми діями, результатами цих дій і свідомо регулювати їх [6].

Вже у першому класі відбувається початок опанування учнями навчальної діяльності. Вони привчаються до дисципліни, піднімати руку, коли необхідно щось сказати, відповісти, вийти з класу; ознайомлюються з правилами етикету та культурної поведінки в їдальні, бібліотеці школи, спортивній залі, класі. По завершенню адаптаційного періоду, вчитель початкової школи продовжує в ході навчального процесу формування самоконтролю.

Самоконтроль в освітньому процесі виконує такі функції як:

- перевірна (контроль своїх дій);
- оцінна (діяльності правильності або неправильності своєї діяльності);
- регулююча (коригування своїх дій відносно до цілі).

Структурними складовими самоконтролю молодших школярів є: наявність мети і уявлення про поетапні способи отримання результату; порівняння етапів та результатів діяльності зі зразком; зосередженість на умовах виконання та результатах своєї роботи; встановлення залежності

причин помилок від зовнішніх умов; своєчасне виправлення помічених недоліків.

У процесі освітньої діяльності розрізняють такі види самоконтролю молодших школярів: випереджувальний, операційний і підсумковий.

Випереджувальний характер самоконтролю спричинений плануванням учнем дій та прогнозуванням результату діяльності.

Операційний контроль відповідає за усвідомленість молодшим школярем поетапного виконання вправ та завдань з метою своєчасного попередження та виправлення помилок.

Підсумковий контроль або, як ще його називають, контроль за кінцевим результатом, націлений на з'ясування якості завершеної дії, а саме наскільки міцно вивчено вірш, наскільки зрозумілий прочитаний текст, правильно розв'язано рівняння, задача, записано вправу, заповнено щоденник.

Учні-першокласники краще за все сприймають контроль із боку дорослих та за зразком. Починаючи з другого класу, самоконтроль починає помітно проявлятися як складова частина навчальної діяльності. У школярів 3-4 класів його формування відбувається на основі здобутих знань та опосередкованих засобів, таких як: опора на алгоритм, схеми, оволодіння прийомами самоперевірки.

Розвиток самоконтролю в здобувачів початкової освіти у процесі навчання підпорядкований певним закономірностям та виробляється поступово завдяки вправам, що мають багаторазову повторюваність [6].

У свою чергу, П. Блонський виділяє чотири стадії формування самоконтролю учнів у процесі навчання.

Перша стадія, як зазначає дослідник, характеризується відсутністю самоконтролю через не засвоєння належним чином молодшим школярем навчального матеріалу.

Друга стадія складається з повноти та правильності відтворення.

На третій стадії відбувається вибірковий самоконтроль, що проявляється у здатності школяра контролювати себе лише з основних питань.

Здійснення самоконтролю учнів початкової школи на четвертій стадії протікає з врахуванням здобутою дитиною досвіду у минулому [4].

Розпочинаючи ознайомлення здобувачів початкової освіти з послідовністю навчальних дій, слід зацентувати увагу школярів на розрізненні предметних навчальних дій і таких, які вимагають виконання у внутрішньому плані. Окрім цього, важливо прагнути до їх згорнутості та узагальненості. В такому випадку учень початкових класів зможе пояснювати та коментувати хід власних розумових перетворень. Адже часто у шкільній практиці зустрічаються випадки, коли молодший школяр у ході усного розв'язання задачі або виразу не здатен пояснити як він дійшов результату, яким чином розмірковував, що говорить про порушення зв'язків між його зовнішніми та внутрішніми діями [15, с. 359].

Таким чином, у ході навчання в учнів початкової школи здійснюється поступовий перехід від самоконтролю за зовнішнім зразком до самоконтролю з опорою на знання, які опанував молодший школяр. У процесі освітньої діяльності розрізняють такі види самоконтролю молодших школярів: випереджувальний, операційний і підсумковий, а сам процес формування самоконтролю проходить такі стадії, як відсутність самоконтролю; з'ясування повноти та правильності відтворення; вибіркового самоконтролю; врахування попереднього досвіду.

1.3. Особливості формування самооцінки у дітей молодшого шкільного віку

Важливим періодом становлення самооцінки особистості, як вважає значна частина дослідників та педагогів (О. Варгата, І. Василенко, Л. Виготський, А. Ліпкіна, Л. Міхеєва, М. Савчин, В. Сухомлинський), є молодший шкільний вік.

Як зазначають О. Варгата та Л. Міхеєва, саме в цей період дитина продовжує пізнавати себе, через що у неї формується відповідне ставлення до себе та нові потреби, які характеризують її діяльність відповідно до цілей, моральних вимог, світовідчуття. До того ж молодший школяр включається у нову для нього суспільно значущу діяльність, в якій відбувається розширення комунікативного кола.

Формування в дитини молодшого шкільного віку уміння оцінювати себе складається з орієнтування у власному внутрішньому світі, усвідомлення своєї ролі та місця в соціальному оточенні, регулювання поведінки відповідно до критеріїв, здійснення оцінки поведінки інших та адекватної реакції на впливи соціуму [7, с. 71].

Відомий педагог В. Сухомлинський великого значення надавав вихованню в дитини, насамперед, почуття власної гідності, що є передумовою формування її адекватної самооцінки. З цього приводу він зазначав: «Від того, як учень ставиться до самого себе... величезною мірою залежить його моральне обличчя» [40, с. 163].

Саме в молодшому шкільному віці, як вважає Л. Виготський, починає закладатися самооцінка дитини, як опосередковане ставлення до себе на основі інтегрування досвіду власної діяльності та спілкування з іншими людьми.

За словами дослідника, самооцінка дитини напряму залежить від оцінки її поведінки та діяльності з боку дорослих, адже молодший

школяр визнаючи їх авторитет, переносить на себе те, що говорять йому або про нього батькі, вчителі [9, с. 113].

Значний вплив на формування самооцінки молодшого школяра, за твердженням І. Василенко, здійснює батьківська увага та любов, забезпечуючи емоційну рівновагу, відчуття захищеності. Так само як і нестача уваги з боку батьків провокують появу у дитини почуття тривожності, відчуженості, невпевненості [8, с. 106].

Серед функцій самооцінки П. Дячук виділяє наступні:

- орієнтаційна, спрямована на актуалізацію у свідомості особистості різних варіантів поведінки шляхом порівняння наявного з належним;

- регулятивна – передбачає усвідомлене саморегулювання та оцінювання молодшим школярем власної поведінки, що вимагає від нього певних зусиль;

- мотиваційна – усвідомлені спонукання дитини до діяльності;

- рефлексійне – розуміння власного «Я» та пізнання себе завдяки оточуючим [16, с.6].

Як стверджує М. Савчин, уміння дитини ідентифікувати себе відносно оточуючих людей є дуже важливим на шляху формування моральних переконань та адекватної самооцінки [36, с. 248].

За класифікацією А. Ліпкіної вирізняють такі різновиди самооцінки учнів початкової школи: ретроспективна (заснована на поведінці в минулому), актуальна (поведінка зараз), перспективна (уявлення школяра про свої можливості). Стосовно рівня адекватності дослідниця визначає занижену, адекватну та завищену види самооцінки. Якщо говорити про рівень стабільності, то самооцінка, на думку А. Ліпкіної, поділяється на нестабільну та стабільну [27, с. 31].

Як вказують Ю. Бабаян, Н. Тимченко впевненість молодшого школяра у собі формується на основі адекватної самооцінки, а завищена або занижена навпаки є перешкодою до розкриття учнем своїх

здібностей та можливостей, здатності їх реалізувати, і як результат є причиною виникнення внутрішніх конфліктів особистості дитини [2, с. 26].

Науковець І. Бех вказує на те, що занижена самооцінка спричинена внутрішнім дискомфортом особистості і може бути причиною емоційних зривів, зниження адаптивних можливостей, труднощів пристосування до життєвих умов [3, с. 52].

Особливості самосвідомості учня початкового ступеня навчання впливають на його самооцінку, яка характеризується ситуативністю та зниженою стабільністю [15, с. 368]. Це пояснюється тим, що молодший школяр формує свій образ на основі соціальних уявлень про фізичні, моральні, естетичні якості особистості. З емоційно-ціннісної позиції він вважає себе хорошим. А це в свою чергу, спонукає дитину до активності, бо вона прагне визнання від оточуючих. Значний розрив між уявленнями учня про себе та його поведінкою є причиною поступового формування завищеної самооцінки, що веде за собою намагання будь-якими способами самоствердитися, особливо серед однолітків.

До вікових особливостей самооцінки учнів початкової школи слід віднести її слабку змістову диференційованість, що спостерігається, насамперед, у перенесенні навчальної оцінки на якісні характеристики особистості, що в подальшому призводить до загальної негативної самооцінки і невпевненості у собі [36, с. 167]. Як підкреслює Л. Виготський, перш за все, учень початкової школи оцінює себе в якості школяра і сприймає навчальні досягнення, як особистісну характеристику [9, с. 223].

Відсутність самокритичності, теж властива дітям молодшого шкільного віку. Вони залюбки критикують помилки, допущені однокласниками, не помічаючи при цьому власних [36, с. 172].

Молодші школярі часто орієтуються на оцінки вчителя, розділяючи себе та учнів класу на слабких, середніх, сильних, балуваних та слухняних, старанних та не дуже.

У процесі навчання спостерігається поступове зростання вимог молодших школярів до себе. Учні першого-другого класів зазвичай позитивно оцінюють власну освітню діяльність, пов'язуючи невдачі в основному з об'єктивними обставинами. Учні третього-четвертого класів намагаються більш критично оцінювати себе [2].

У свою чергу, В. Давидов відзначає, що діти молодшого шкільного віку, що мають занижену самооцінку почувають себе неповноцінно та відчують дискомфорт. Скоригувати ці відчуття можна залучивши школяра до різних видів позанавчальної діяльності, що є посилюючими для нього [12].

Таким чином, формування самооцінки в учнів молодшого шкільного віку відбувається під впливом оцінювання з боку оточуючих, перш за все членів родини, вчителя, однолітків, у процесі власної діяльності, самостійної оцінки її результатів та характеризується такими особливостями як ситуативність, знижена стабільність, слабка диференційованість за змістом, відсутність самокритичності.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ВИЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІНЬ САМОКОНТРОЛЮ ТА САМООЦІНКИ

2.1. Шляхи формування умінь самоконтролю та самооцінки в учнів початкової школи

Вкрай важливими для розвинутого уміння молодших школярів самостійно вчитись є формування у процесі шкільного навчання умінь взаємо- й само- контролю, перевірки, оцінювання як здатності до рефлексії і корекції власних навчальних досягнень.

Говорячи про формування контрольньо-оцінних умінь в учнів, видатний педагог В. Сухомлинський підкреслював взаємозв'язок між свідомим пізнавальним процесом оточуючого світу, базовою складовою якого виступає рефлексія та бажанням вчитися. За його висловом: «Пізнаючи на власному досвіді, як досягаються успіхи в розумовій праці, діти поступово привчаються до самоконтролю» [40, с. 175].

Активна позиція молодших школярів у процесі навчальної діяльності сприяє успішному протіканню процесу формування в них умінь самоконтролю, а саме активізації пізнавально-самостійної діяльності, виникненню потреби працювати системно, прагнення до досконалого розв'язання поставлених задач.

За дослідженнями Н. Дубравської, значна частина школярів початкової ланки освіти не володіють у належній мірі контрольньо-оцінними уміннями. Тому перед вчителем початкової школи постає важливе завдання щодо пошуку ефективних шляхів формування в учнів умінь самоконтролю та самооцінки [14].

Як зазначав П. Гальперін, початок формування кожної навчальної дії відбувається на основі зразка, адже процес самоконтролю передбачає

встановлення відповідності етапів, способів, результатів діяльності школяра попередньо заданому зразку, що виступає своєрідним еталоном для нього [10, с. 85].

Особливо важливим цей процес є у ході ознайомлення учнів початкової школи з новим способом дії, що вимагає пояснення та аналізу зразка. Все, що демонструється педагогом має в результаті відповідати еталону. За допомогою звернень до учнів під час пояснення, вчитель акцентує увагу на характеристиках зразка, його вимогах, параметрах, наприклад, послушайте, як треба читати цей вірш або подивіться, як правильно писати літеру «і», цифру «2».

Вчителю також не слід квапитися з виправленням помилок, допущених учнями у ході опанування нового способу дії. В такому випадку, доцільніше надати можливість молодшим школярам спробувати знайти та виправити допущені помилки самостійно. Зробити це допомагають питання стимулюючого характеру: «Подивись уважно, чи правильно ти розв'язав даний вираз?», «Поміркуй, яка літера буде зайвою у цьому слові?».

Починаючи з першого класу, слід привчати молодших школярів до правильної роботи з книгою. З цією метою вчитель використовує питання випереджувального контролю типу: «З чого ти розпочнеш роботу над вправою? Що будеш робити потім?». Це допоможе першокласникам визначити можливі складнощі у процесі виконання та попередити помилки [34, с. 2].

У своїх дослідженнях Д. Ельконін, вказує на те, що формування самоконтролю буде протікати більш успішно за умов попереднього набуття школярами досвіду колективного контролю [19].

Формування правильного усвідомлення себе та свої можливостей відбувається у ході спільної діяльності, що надає учневі можливість відчувати себе учасником суспільно корисної праці, порівняти власні результати з успіхами товаришів, усвідомити особистий внесок у

загальну справу класу. Відтак, у процесі колективної роботи учень має можливість побачити та проаналізувати саме свої здібності, зрозуміти на що він здатен [36, с. 134].

Прикладом колективної роботи може бути, приміром, обговорення всіма учнями класу поетапності розв'язування задачі або характеристики головних героїв оповідання. При цьому важливо, щоб цей процес відбувався в умовах дружньої, доброзичливої атмосфери, яка сприяє висловленню молодшими школярами власних думок [34, с. 3].

Тренування зорової пам'яті та чіткості фонематичного слуху є важливими етапами у процесі формування умінь самоконтролю учнів початкових класів. Тому на уроках вчитель частіше має використовувати такі прийоми роботи, як звуко-буквенний аналіз слів, робота над чітким промовлянням, правильним наголосом, виразним читанням. На уроках письма необхідно періодично проводити словникову роботу та працювати над додержанням єдиного орфографічного режиму.

У процесі проведення уроків в початковій школі доцільно включати тренувальні вправи на розвиток уваги, її концентрації, розподілу, вибірковості. Дуже ефективним в цьому випадку є застосування методу коректурної проби, суть якого в тому, що молодший школяр за певний проміжок часу повинен знайти, виділити або підкреслити вказані елементи, літери, цифри. Приміром, перша група учнів має підкреслити всі слова з літерою «м», а учні другої групи – з літерою «н». По завершенню завдання, школярі обмінюються зошитами та перевіряють один одного.

Для розвитку спостережливості педагог може застосовувати ілюстративний матеріал. Вчитель показує молодшим школярам малюнок або картину на декілька секунд. Після чого задає питання стосовно зображеного на малюнку. Потім вчитель знову демонструє учням унаочнення вже для того, щоб діти змогли перевірити власну спостережливість.

Забезпечити свідоме поетапне планування або виконання навчальних завдань та вчасно скоригувати помилки або неточності допомагає поопераційний контроль. За необхідності молодші школярі мають змогу повернутися до потрібного етапу, щоб виправити помилкові дії. За визначеним алгоритмом діти перевіряють як вони впоралися в кожному етапом або операцією [14].

Виробити в здобувачів початкової освіти уміння самоконтролю допомагають прийоми перевірки робіт за опорною схемою-пам'яткою. Приміром, у ході розв'язання задачі міркування учнів може відбуватись за такою пам'яткою: 1) мені відомо, що... 2) треба дізнатися... 3) шукаю розв'язок... 4) розв'язую... 5) перевіряю відповідь...

Для перевірки або виконаної задачі можна використовувати такі прийоми: складання і розв'язування оберненої задачі, обчислень; співвіднесення отриманого результату з умовою задачі; прикидка відповіді або встановлення меж шуканого числа; розв'язання іншими способами.

Правильність результату арифметичної дії перевіряють шляхом оберненої дії, наприклад дію множення – діленням, а ділення – множенням.

На уроках письма та української мови учні засвоюють такі прийоми самоконтролю як:

- повторення правила, що передує виконанню вправи;
- співставлення роботи із зразком, текстом, поданим у підручнику, пошук правильного написання слова у словнику;
- коментоване письмо;
- проведення усних диктантів з використанням певних сигналів;
- розпізнавання орфограм за певним правилом.

Прийоми поділу результату на поетапні елементи виконання для співвіднесення за зразком, визначення та обговорення типу помилки, наприклад перестановка, незнання правила, пропуск, а також виділення

етапу продумування наступної дії вчать учнів молодшого шкільного віку контролювати власні дії [14].

Цінні методи та поради щодо формування самоконтролю в учнів, які не втратили своєї актуальності й до нині, запропонував відомий педагог К. Ушинський. До них належать: підготовка звіту про прочитане, багаторазове усвідомлене повторення навчального матеріалу, пошук та виправлення помилок у друківаних текстах, практичне застосування молодшими школярами набутих знань, взаємоперевірка [41].

Як підкреслює Н. Дубравська, до одних з найефективніших належить прийом взаємоперевірки учнівських робіт. Це обумовлено тим, що молодші школярі уважніше ставляться до перевірки робіт однокласників, аніж власних. Такий вид контрольної діяльності викликає в учнів зацікавленість і позитивно впливає на формування у них умінь самоконтролю та самооцінки [14].

З метою розвитку в учнів третього-четвертого класів умінь самоконтролю та самооцінки О. Савченко пропонує включити в освітній процес рейтингові контрольні роботи по завершенню вивчення теми, презентації самостійних робіт (за певним планом), самооцінювання результатів своєї роботи, наприклад постав зелену галочку біля задачі, яку ти розв'язав без сторонньої допомоги, постав червону галочку біля задачі, для розв'язання якої тобі знадобилась допомога дорослих.

Важливу роль у процесі самоконтролю відіграє довільна увага, що регулює зосередженість свідомості учня початкової школи на навчальному матеріалі. Від перенавантаження інформацією довільна увага школяра втрачає стійкість і, як наслідок, погіршується процес самоконтролю. Тому дуже важливим етапом освітнього процесу є проведення фізкультхвилинок, релаксаційних вправ, ігрових завдань [34, с. 3].

Щодо формування умінь самооцінки, то визначальним для молодшого школяра має виступати вмотивоване оцінне судження педагога, що допомагає дитині усвідомити, наскільки добре чи помага він виконав роботу, де він припустився помилки, яким чином її краще за все скоригувати.

В. Сухомлинський закликав вчителів не залишати не поміченим кожний успіх дитини, її досягнення, а у випадку незадовільної роботи на уроці чи вдома не ставити школярам поганих оцінок, адже « те, що вона не змогла зробити, вона зробить... можливо, вже сьогодні або завтра» 40[, с. 169].

Дослідницею В. Глазовою пропонується така модель поетапного засвоєння молодшими школярами контрольно-оцінної діяльності.

На першому етапі учень ще не володіє критеріями оцінки, тому контрольно-оцінювальна діяльність відбувається лише з боку вчителя.

Другий етап ґрунтується на здобутті молодшими школярами первісного досвіду контрольно-оцінювальної діяльності через транслявання від педагога до учня алгоритму виконання контрольно-оцінних дій.

На третьому етапі спостерігається становлення повноцінної зовнішньої і внутрішньої контрольно-оцінної діяльності здобувачів початкової освіти [11, с. 73].

Основними підходами до формування в учнів початкової школи самооцінних суджень є:

- оцінювальні висловлювання педагога як зразок розгорнутої оцінки усної чи письмової відповіді школяра;
- колективна оцінювальна діяльність;
- взаємооцінювання;
- самооцінка (перегляд виконаної роботи; обговорення вголос результатів діяльності, вибіркоче оцінювання зробленого).

Насамперед, для того, щоб учні початкової школи правильно користувались розгорнутими оцінювальними судженнями, вони мають бути ознайомлені з елементарними критеріями оцінювання, на які вони мають спиратися у процесі самооцінювальної діяльності [34, с. 4].

Вчитель має обрати та визначити разом з молодшими школярами критерії за якими буде відбуватись оцінювання навчальної діяльності. Після самооцінювальної діяльності дитини, вчитель оцінює її за тими ж критеріями [14].

Такими критеріями оцінювання для молодших школярів можуть виступати:

- повнота виконання роботи (Чи все ти написав, переписав? Чи відповів, розказав все, що хотів? Чи завершив вправу, розв'язання виразу? Чи можеш ти чим-небудь доповнити сказане тобою?)

- правильність виконання роботи (Чи правильно ти все зробив, відповів?);

- оформлення учнівської роботи (якість мовлення, читання, охайність написаного або виконання виробу, правильність розташування запису та ін.) [34, с. 4].

Головне, щоб учні вже у початковій школі отримали розуміння того, що не завжди люди оцінюють одну й ту саму дію однаково, адже кожен має власний погляд, інакше кажучи свою точку зору, але якщо визначити критерії, то оцінювання вже буде здійснюватись за чітко визначеними параметрами.

Формуванню контрольної-оцінювальної самостійності першокласників сприяє робота з еталонами у зошитах з друкованою основою та під час хвилинок каліграфії. Приміром, по завершенню демонстрації педагогом написання нової цифри на уроці математики, молодші школярі одержують завдання від вчителя: «Пропиши один рядок цифри «б» за параметрами еталона, що включає певну висоту, ширину та нахил. По завершенню завдання вчитель просить підкреслити зеленою ручкою ті

цифри, що збігаються зі зразком. Робота з еталонами є підготовчим етапом до вироблення власних, що допомагають учневі оцінювати виконання своєї роботи.

Дуже подобається молодшим школярам здійснювати самооцінювання за допомогою позначок, наліпок, міні-малюнків. Такими символами можуть бути знак оклику та знак питання. Їх можна використовувати на будь-якому етапі уроку та під час будь-якого виду навчальної діяльності. При цьому вчитель обговорює з учнями, якщо ти впевнений у правильності виконаного завдання постав навпроти нього або під ним знак оклику, якщо вважаєш, що скоріш за все припустився помилки та сумніваєшся у правильності – постав знак питання. Після того, як учень сам себе оцінив, педагог озвучує правильні відповіді до завдання і поряд з позначкою учень має поставити ще одну, яка продемонструє наскільки правильно дитина змогла себе оцінити. Два знака оклика поруч будуть говорити про співпадання оцінки школяра з правильністю виконання, як і два знака питання сигналізуватимуть про підтвердження хибного виконання. А от зовсім різні поруч знаки будуть свідченням неспівпадання результату молодшого школяра з правильним варіантом виконання навчального завдання. Застосування у освітньому процесі знаків сумніву і впевненості надає педагогу початкових класів можливість здійснити перевірку контрольних-оцінювальних умінь учнів [14].

Оцінюванні висловлювання, які молодші школярі висувають до власних робіт і робіт однокласників з часом набувають обґрунтованості. Не зважаючи на правильність або наявність у виконаній роботі помилок оцінні міркування учнів мають носити доброзичливий характер, і задача вчителя створювати дружню атмосферу, забезпечувати умови згуртованості учнівського колективу. З цією метою корисно застосовувати спосіб колективного аналізу виконаної роботи у ході якого, наприклад, одна група учнів називає теплі кольори, інша група

учнів – холодні, або перший варіант називає іменники, а другий – дієслова у поданому тексті.

Через оцінку дитина молодшого шкільного віку отримує уявлення про відповідність результатів своєї діяльності відповідно до висунутих навчальних вимог. Разом з тим вона мотивує молодшого школяра до більш кращого виконання наступних навчальних завдань та допомагає визначити причини й шляхи виправлення помилок [15, с. 356].

До важливих етапів виконання навчальних завдань слід віднести перевірку учнями власних робіт. Це допомагає вдосконалити дії самоконтролю і самооцінки, завдяки по елементному аналізу процесу та результату роботи [15, с. 359].

По завершенню письмової вправи вчитель пропонує молодшим школярам проаналізувати її відповідно до поданих запитань:

- що тобі подобається у твоїй роботі;
- що тобі не подобається у твоїй роботі;
- чи важко тобі було виконувати це завдання;
- чи припустився ти помилок;
- чи знаєш ти, як виправити допущену помилку;
- чи потребуєш ти допомоги, щоб зрозуміти, виконати це завдання,

вправу.

Періодично у процесі роботи на уроці вчитель задає учням питання типу: «Чи знаходив ти помилки під час виконання?», «Чи ти робив виправлення у своїй роботі?», «Якщо порівняти з попередньою роботою, то як ти оцінюєш цю?», «Чи міг би ти зробити це краще?». Такі питання підштовхують учнів початкової школи до самоаналізу та самооцінки своєї навчальної діяльності.

Отже, правильно спланована та методично доцільно побудована контрольно-оцінювальна діяльність вчителя початкової школи розвиває пізнавальні процеси молодших школярів, підвищує їх самостійність, ініціативність, відповідальність.

Таким чином, формування умінь самоконтролю та самооцінки в учнів початкової школи відбувається шляхом розвитку концентрації та розподілу довільної уваги, поопераційного пояснення способу дій, застосування прийомів взаємоконтролю та взаємооцінювання, опанування способами співставлення виконаної роботи з поданим зразком, засвоєння контрольних прийомів дій за алгоритмом, пам'яткою, правилом.

2.2. Хід та результати експериментального дослідження з визначення педагогічних умов формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки

Мета нашого експериментального дослідження полягала у з'ясуванні педагогічних умов формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки.

Базою експерименту ми обрали Херсонську гімназію №16 із вивченням мов національних меншин Херсонської міської ради. Учасниками експериментальної роботи виступили вчителі початкової школи та учні третіх класів (58 осіб) вищезазначеного закладу освіти.

У зв'язку з запровадження воєнного стану по всій території України та перебування міста Херсон, у якому знаходиться наша експериментальна база під окупацією, дослідження проводилось у дистанційному режимі та складалось лише з констатувального етапу.

Констатувальне дослідження проходило у такій послідовності:

- I. Визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки.
- II. Вибір форм роботи для реалізації мети експерименту.
- III. Підбір системи вправ на формування в учнів умінь самоконтролю та самооцінки.
- IV. Аналіз результатів дослідження.

У. Визначення на основі отриманих даних експерименту педагогічних умов формування умінь самоконтролю та самооцінки у молодших школярів.

Для опрацювання результатів дослідження нами було обрано такі критерії: мотиваційно-поведінковий, діяльнісно-результативний, рефлексивно-оцінювальний. Кожному з критеріїв відповідали певні показники.

Мотиваційно-поведінковий критерій. Показники: мотиви саморозвитку, самопізнання; відношення до себе та однокласників, прояв активності, ініціативності, дружелюбності, вміння зосереджуватись, уважність, спостережливість, реакція на оцінні судження з боку вчителя, товаришів.

Діяльнісно-результативний критерій. Показники: участь у колективній контрольно-оцінній діяльності; власна контрольно-оцінна діяльність молодшого школяра; взаємодія учня з вчителем, взаємодія з товаришами (взаємоконтроль, взаємооцінювання), володіння різними способами самоконтролю та самооцінювання.

Рефлексивно-оцінювальний критерій. Показники: здатність до самоконтролю; здатність до самооцінки; здатність до самоаналізу; здатність до самокорекції.

Для відображення міри прояву обраних критеріїв та показників нами було визначено рівні сформованості умінь самоконтролю та самооцінки у молодших школярів, а саме: високий, середній, низький.

У ході дослідження під час виробничої педагогічної практики нами були дистанційно проведені наступні форми та види роботи:

1. Вивчення педагогічного досвіду вчителів початкової школи щодо формування у молодших школярів умінь самооцінки та самоконтролю.
2. Спостереження за учасниками експерименту під час освітнього процесу.
3. Аналіз учнівських робіт.

4. Підбір та проведення системи вправ, спрямованих на визначення контрольно-оцінювальної самостійності молодших школярів.

В межах експерименту з третьокласниками були проведені контрольно-оцінювальні вправи.

На уроках української мови та літератури:

- Тренувальна вправа «Будиночок для голок» (урок позакласного читання) (див. додаток А).

Мета: формувати уміння самоконтролю, взаємоконтролю, самооцінювання; розвивати уважність, спостережливість; виховувати дружелюбність, любов до праці.

Обладнання: кольорові олівці.

Завдання до тексту казки:

1. Випиши з тексту до зошита всі дієслова. Порахуй, скільки у тебе вийшло підкреслень. Запиши результат на полях.

- Якщо ти знайшов всі дієслова з першого разу, постав синю галочку на полях зошита.

- Якщо ти рахував результат двічі – жовту. Якщо перевіряв себе кілька разів – зелену.

2. Потім вчитель зачитує дієслова та називає їх загальну кількість. Учні перевіряють за зошитом.

- Якщо в тебе співпала загальна кількість дієслів, обведи своє число у зелений кружечок.

- Якщо ти помилився на одне дієслово – у помаранчевий.

- Якщо не співпадало результату більше, ніж на один – у червоний.

3. - Прочитайте продовження казки (див. додаток А).

Учні розподіляються через одного за алфавітним списком на два варіанти (Артемович – перший варіант, Баранюк – другий і так далі).

Випишіть до зошита:

Перший варіант – дієслова, які зустрічаються у реченні про Старшу голку.

Другий варіант – дієслова, які зустрічаються у реченні про Молодшу голку.

4. Колективна взаємоперевірка.

Один з учнів першого варіанту зачитує вписані дієслова, інші школярі цього ж варіанту звіряють, доповнюють, коригують.

Потім це ж саме роблять молодші школярі другого варіанту.

- Вправа на взаємоконтроль, взаємооцінювання «Скоромовки».

Вчитель надсилає кожному учневі дві картки зі скоромовками (див. додаток Б). Скоромовку з першої картки школяр повинен вивчити напам'ять. Скоромовку на другій – товариш. Потім діти розказують один одному вивчені скоромовки, оцінюючи швидкість та точність відтворення.

- Вправа-гра «Дзвіночок».

Завдання: контролювати власний темп читання.

Обладнання: дзвіночок.

Інструкція: будь уважним, читай не поспішаючи, звертаючи увагу лише на дихання та силу голосу.

На екран виводиться текст для читання. Учні за бажанням по черзі читають поданий текст. За першої подачі звукового сигналу дзвіночка учень читає пошепки, за другої – напівголоса, за третьої – голосно, за четвертого – знову напівголоса. Після п'ятого сигналу – замовкає.

- Вправа «Знайди і виправ помилку».

Дітям на екран виводиться текст, який містить помилково написані слова.

Завдання: знайти та вписати до зошита слова, в яких ти знайшов помилки. Порахуй, скільки слів в тебе вийшло. Запиши загальну кількість слів з помилками.

Юні лісоводи

Осіннє **надвечір'я**. Юні лісоводи неспішно йдуть, милуючись осіннім лісом. Зійшовши зі **стешки**, бачать розбиту пляшку та зім'яті

газети. **Виходят** на узлісся, де стоїть лось та сумно дивиться на них. У його нозі **стримит** шматок скла від **росбитої** пляшки. Юні лісоводи підходять. Один з них обережно бере ногу лося, а другий **митю** виймає скло та зупиняє кров серветкою.

Вправа «Відтвори послідовність».

Завдання: перестав речення так, щоб утворився текст.

На узліссі

З надламаної гілки сльозиться сік. Ласкаво пригріває сонечко у лісі. Однак чує вона кожен шорох, кожен тривожний звук. Вже набубнявіли бруньки на деревах. Вийшла на узлісся стара лосиха з довгоногим лосеням. Задрімала проти сонця.

На уроках математики проводились такі види роботи:

- Складання оберненої задачі.

Завдання: Розв`яжи задачу. Склади обернену задачу.

Гурток легкоконструювання відвідує 18 хлопців, а дівчаток у 3 рази менше. Скільки дівчаток відвідує гурток легкоконструювання?

Обернена задача.

Гурток легкоконструювання відвідує 6 дівчаток, а хлопців у 3 рази більше. Скільки хлопців відвідує гурток легкоконструювання?

- Розв`язування виразів різними способами.

$$5 * (50 + 20) \quad 120 : 3 + 390 : 3$$

- Завдання на самоперевірку. Знайди значення виразів, обравши правильний варіант.

$$444 + (127 + 490 : 70 * 6)$$

$$567 - (349 + 630 : 70) + 476$$

$$1000 - 422 + 240 : 6 : 5$$

$$90 * 6 + 560 : 80 - 278$$

Відповіді для самоперевірки: 685, 586, 269, 613.

Самооцінювання: Якщо в тебе співпали всі відповіді, постав зелену галочку, якщо ні – червону.

Якщо ти задоволений своєю роботою на уроці намалюй у зошиті кружечок з посмішкою, якщо ні або ти міг би працювати краще – кружечок без посмішки.

Під час уроків обов'язково застосовувались релаксаційні паузи, що допомагали учням швидко відпочити та розслабитись, адже контрольно-оцінювальна діяльність потребує значного зосередження, що напружує та втомлює молодших школярів.

- Релаксаційна вправа «Лимонний сік»

Мета: зняти напруження, розслабитись, досягти стану спокою, відновити втрачені сили.

Інструкція: Прийміть на стільці зручне положення. Долонями вгору покладіть руки на коліна. Заплющте очі і уявіть, що в одній руці ви тримаєте лимон. Поступово починайте його стискати, поки не відчуєте, що видавили з нього весь сік. Розслабтеся! Тепер повторіть ту ж саму дію з іншою рукою. А потім виконайте вправу двома руками. Запам'ятайте відчуття повного релаксу.

- Релаксаційна вправа «Повітряна кулька».

Мета: набуття емоційного спокою, відчуття розслабленості.

Інструкція: Сидячи із заплющеними очима, підведіть руки вгору на глибоко вдихніть повітря на одну хвилину. Уявіть себе повітряною кулькою. А тепер дуже повільно намагайтеся випустити повітря, відчуйте розслаблення м'язів тіла. Повторіть вправу кілька раз, доки не відчуєте себе у приємному стані спокою.

Результати онлайн-спостережень за навчальною діяльністю молодших школярів та аналізу учнівських робіт нами було узагальнено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Результати констатувального експерименту

Критерії	Рівень сформованості умінь самоконтролю та самооцінки		
	Високий (%)	Середній (%)	Низький (%)
1. Мотиваційно-поведінковий	21,8	57,1	21,1
2. Діяльнісно-результативний	11,7	58,2	29,8
3. Рефлексивно-оцінювальний	12,5	55,4	32,3

Як видно з таблиці, у молодших школярів, що виступали учасниками експерименту, значно переважає середній, але й частково спостерігається низький рівні сформованості умінь самоконтролю та самооцінки, що говорить про необхідність посилення роботи з розвитку контрольної-оцінювальної самостійності учнів.

Отже, аналіз результатів проведеного дослідження дозволив визначити педагогічні умови формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки, а саме:

1. Створення вчителем дружньої та позитивної атмосфери освітнього процесу.

2. Дотримання системності та послідовності у роботі вчителя початкової школи щодо формування умінь самоконтролю та самооцінки учнів.

3. Забезпечення взаємозв'язку мотиваційного, процесуального і вольового компонентів уміння вчитися, що передбачає усвідомлення молодшими школярами мети діяльності; застосування спеціальних прийомів самоконтролю та самооцінки; формування потреби в учнів до якісного виконання навчального завдання та самоперевірки отриманого результату діяльності.

4. Використання педагогом розгорнутої системи змістового оцінювання зрозумілої учням.

5. Розвиток довільної уваги, спостережливості учнів молодшого шкільного віку шляхом спеціально підібраних вправ.

6. Поступове ускладнення навчальних завдань: пояснення, аналіз зразка; застосування способу дій у тих самих умовах, у змінених, у нових.

7. Опрацювання різних способів перевірки правильності виконаного завдання.

8. Забезпечення доступності навчальних завдань та попередження труднощів щодо їх виконання, адже невдачі у процесі розв'язання непосильних завдань негативно впливають на самооцінку школяра.

9. Включення учнів у спільну колективну діяльність, у процесі якої в дитини формується уявлення про себе серед інших, усвідомлюється власний внесок у спільну справу.

10. Використання цікавих творчих вправ на розвиток умінь самоконтролю та самооцінки учнів початкової школи.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши літературні джерела з проблеми дослідження, а також результати, отримані в ході експериментальної роботи ми дійшли таких висновків.

1. На основі аналізу літературних джерел стосовно проблеми дослідження, ми можемо зазначити, що формування у молодшого школяра умінь самоконтролю та самооцінки є надважливою ланкою його особистісного розвитку, являючи собою складний і довготривалий процес, що вимагає певних зусиль не лише з боку вчителя та батьків, а й насамперед з боку самого учня.

Узагальнивши трактування дослідників щодо понять «самоконтроль» та «самооцінка», у нашій кваліфікаційній роботі зазначені поняття ми визначаємо таким чином:

Самоконтроль – здатність учня початкової школи самостійно передбачати, знаходити або виправляти помилки, що виникають у процесі виконання ним різних видів діяльності.

Самооцінка – це відображення особистісно-оцінного відношення молодшого школяра до власної поведінки, здібностей, різних видів діяльності, взаємостосунків з оточуючими людьми та навколишнім світом.

2. Працюючи над кваліфікаційною роботою, нами було охарактеризовано види самоконтролю та стадії його формування в учнів початкової школи. Розрізняють такі види самоконтролю молодших школярів як випереджувальний, операційний і підсумковий, а сам процес формування самоконтролю проходить такі стадії, як відсутність самоконтролю; з'ясування повноти та правильності відтворення; вибіркового самоконтролю; врахування учнем попереднього досвіду.

У процесі освітньої діяльності здійснюється поступовий перехід від самоконтролю за зовнішнім зразком до самоконтролю з опорою на знання, які опанував молодший школяр.

3. Розглянувши особливості формування самооцінки в учнів молодшого шкільного віку, слід відмітити, що цей процес відбувається під впливом оцінювання з боку оточуючих, перш за все членів родини, вчителя й однолітків, власної діяльності, самостійної оцінки її результатів та характеризується такими особливостями як ситуативність, знижена стабільність, слабка диференційованість за змістом, відсутність самокритичності.

4. У ході роботи над дослідженням нами було розкрито шляхи формування умінь самоконтролю та самооцінки у здобувачів початкової освіти, а саме: включення у освітній процес вправ на розвиток концентрації та розподілу довільної уваги; застосування прийомів взаємоконтролю, взаємоперевірки та взаємооцінювання; поопераційне пояснення способу дій; опанування способами співставлення виконаної роботи з поданим зразком; засвоєння контрольних прийомів дій за алгоритмом, пам'яткою, правилом.

5. Проведене нами експериментальне дослідження дозволило визначити педагогічні умови формування у молодших школярів умінь самоконтролю та самооцінки, а саме:

1). Створення вчителем дружньої та позитивної атмосфери освітнього процесу.

2). Дотримання системності та послідовності у роботі вчителя початкової школи щодо формування умінь самоконтролю та самооцінки учнів.

3). Забезпечення взаємозв'язку мотиваційного, процесуального і вольового компонентів уміння вчитися, що передбачає усвідомлення молодшими школярами мети діяльності; застосування спеціальних прийомів самоконтролю та самооцінки; формування потреби в учнів до якісного виконання навчального завдання та самоперевірки отриманого результату діяльності.

4). Використання педагогом розгорнутої системи змістового оцінювання зрозумілої учням.

5). Розвиток довільної уваги, спостережливості учнів молодшого шкільного віку шляхом спеціально підібраних вправ.

6). Поступове ускладнення навчальних завдань: пояснення, аналіз зразка; застосування способу дій у тих самих умовах, у змінених, у нових.

7). Опрацювання різних способів перевірки правильності виконаного завдання.

8). Забезпечення доступності навчальних завдань та попередження труднощів щодо їх виконання, адже невдачі у процесі розв'язання непосильних завдань негативно впливають на самооцінку школяра.

9). Включення учнів у спільну колективну діяльність, у процесі якої в дитини формується уявлення про себе серед інших, усвідомлюється власний внесок у спільну справу.

10). Використання цікавих творчих вправ на розвиток умінь самоконтролю та самооцінки учнів початкової школи.

Наше дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ананьев Б. Психология педагогической оценки М.: Педагогика, 1980. С. 128-267.
2. Бабаян Ю., Тимченко Н. Особливості формування самооцінки молодшого школяра. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/7_23.pdf
3. Бех І. Виховання особистості: навчально-методичний посібник. К.:Либідь, 2003. 848 с.
4. Блонский П. Психология младшего школьника. М.: МПСИ, 2005. 325 с.
5. Боришевський М. Виховання самоконтролю в поведінці учнів початкових класів. К.: Рад. школа, 1980. 143 с.
6. Бутенко В., Васько О., Колишкіна А., Колишкін О. Проблема формування умінь самоконтролю молодших школярів в теорії і сучасній освітній практиці. URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9491/1/Vasko_ta_in_Statya.pdf
7. Варгата О., Міхеєва Л. Психологічні особливості формування самооцінки молодших школярів. URL: <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8015>
8. Василенко І. Самооцінка дітей молодшого шкільного віку в аспекті внутрішньосімейних стосунків. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/3_2020/20.pdf
9. Выготский Л. Вопросы детской психологии. СПб: Союз, 1997. 224 с.
10. Гальперин П. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий. URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:gyXgYI48ukEJ:https://bookap.info/clasik/galperin_vvedenie_v_psihologiyu/gl1.shtm&cd=13&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

11. Глазова В. Формування контрольно-оцінних умінь у молодших школярів: дис. кандидата пед. наук : 13. 00. 09 / Віра Віталіївна Глазова. Слав'янськ, 2012. 200 с.
12. Давыдов В., Слободчиков Г., Цукерман Г. Младший школьник как субъект учебной деятельности. Вопросы психологии. 1992. № 3-4. С. 3-4.
13. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#T>
14. Дубравська Н., Концевич М. Формування компетентностей самоконтролю та самооцінки молодших школярів. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/20664/1/>
15. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с. С.348-368.
16. Дячук П. Самооцінка в особистісному розвитку молодшого школяра. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/3289/>
17. Дячук П. Формування самооцінки молодших школярів у навчальній діяльності: монографія. Умань: П.П. Жовтий О.О., 2016. 210 с.
18. Захарова А. Психология формирования самооценки. Минск. 1993. 100 с.
19. Ельконін Д. Психологія навчання молодшого школяра. Воронеж: МОДЭК, 1997.
20. Ілляш С. Самооцінка в молодшому шкільному віці та фактори, які її детермінують. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К.: 2010. Т. 12. Ч. 2. С. 108-115.
21. Калюжна Є., Шевєргіна М. Вплив самооцінки на успішність у молодшому шкільному віці. Молодий вчений. 2016. № 32. С. 559-563.

22. Канівець Т.М. Основи педагогічного оцінювання: навч.-метод. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. 102 с.
23. Ковалишина І. Самооцінка дітей молодшого шкільного віку (порівняльна характеристика). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPC_2011_959_46_12
24. Кодлюк Я. Ідеї суб'єктності молодшого школяра в навчальній діяльності у педагогічному досвіді В.О. Сухомлинського. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/images/download-files/naukovizapysky/171/13>.
25. Концепція «Нова українська школа». Інформаційний збірник МОН України. 2016. URL: <http://mon.gov.ua>.
26. Легін В. Самоконтроль у навчальній діяльності молодших школярів. С.86-96. URL: https://nv-kogpi.ucoz.ua/vupysk8/Lehin_V..pdf
27. Липкина А. Самооценка школьника. М.: Знание, 1976. 64 с.
28. Лісова С. Вплив самооцінки учнів на успішність навчального процесу. Рідна школа. 2000. № 12. С. 36-38.
29. Накази МОН України. URL: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/normativno-pravove-zabezpechennya/nakazi-monukrayini/>.
30. Нова українська школа. Порадник для вчителя. URL: <https://base.kristti.com.ua/wpcontent/uploads/2017/10/rozd-3-1-1.pdf>
31. Пеньковська Н.Ю. Роль самооцінки у формуванні особистості дитини. Початкова школа. 2002. № 10. С. 16-22.
32. Підбірка педагогічних діагностик для дослідження самооцінки молодших школярів. URL: <https://vcf.vn.ua/pidbirka-pedagogichnix-diaagnostik-dlya-doslidzhennya-samoocinki-molodshix-shkolyariv/>
33. Покрова С. Формування контрольної-оцінювальної самостійності молодших школярів. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38070/Pokrova_161-165.pdf?sequence=1&isAllowed=y
34. Савченко О. Формування у молодших школярів умінь самооцінки та самоконтролю. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2015_4_2.

35. Савченко О. Дидактика початкової освіти: [підр. для студ. пед. фак.] К.: Грамота, 2012. 503 с.
36. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. К.: Академвидав, 2009. 360 с.
37. Самооцінка учня / упоряд.: С. Максименко, Н. Шевченко, О. Главник. К.: Главник. 2004. 112 с.
38. Сидоренко Ю. Формування в учнів початкової школи самооцінки засобами формувального оцінювання. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-032-2-35>
39. Стригун В. Формування самоконтролю і самооцінки в молодших школярів. URL: <https://www.rodyna.in.ua/?p=18680>
40. Сухомлинський В. Сердце віддаю дітям. Т.3. К.: Радянська школа.1977. 590 с.
41. Ушинський К. Вибрані педагогічні твори: у 2 т. Т.1.. К.: Радянська школа, 1983. С. 9-192.
42. Фіцула М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищ. пед. закладів освіти. К.: Академвидав. 2000.
43. Чайкіна С. Особливості формування самооцінки молодших школярів. Теоретичні і прикладні проблеми психології. № 2(31). 2013. С.222-228.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Тренувальна вправа «Будиночок для голок» для індивідуального виконання на уроці позакласного читання.

Мета: формувати уміння самоконтролю, взаємоконтролю, само оцінювання; розвивати уважність; виховувати дружелюбність, любов до праці.

Тренуй увагу! Уважна людина помиляється менше.

Прочитай казку, яка має дві частини.

Будиночок для голок

Жили собі три голки, три сестри. Старша Голка була дуже цікава, завжди встромляла свого носа в будь-яку щілину. Середня – дуже непосидюча, весь час стрибала жодної хвилини не могла посидіти спокійно. І обидві не товаришували з Ниткою.

– Я не буду з нею дружити, – казала Старша.

– Вона така довга. – І я не буду з нею товаришувати, – вторувала* їй Середня, – вона завжди плутається.

Отакі були старші сестри. А Молодша дружила з Ниткою, ніколи з нею не розлучалась і завжди була зайнята різними справами: шила, пришивала, зашивала, штопала.

* Вторувала – повторювала, підспівувала.

Старші сестри сердились на молодшу. Та чи можна так надриватися? Ти ж незабаром зовсім затупишся від цієї роботи! І скільки можна вовтузитися з цією плутаною Ниткою? Коли ж жити для себе? Але вона їх не слухала і продовжувала робити свою справу. Дивно, але Нитка у неї не плуталась, і сама голка залишилась такою ж блискучою й гострою, як і раніше.

Прочитай продовження казки. Та якось Старша Голка встромила свого тонкого носа в таку вузьку щілину, що він там надломився. А Середня так стрибнула, що опинилась між дошками підлоги та там і

залишилась. Їй спершу навіть сподобалось: "Яке зручне житло!" Та згодом, припадаючи пилюкою і мокнучи під час миття підлоги, Голка почала іржавіти. Ніхто вже не впізнав би в ній колишню модницю.

– Але ж так і я можу загубитися, – подумала Молодша сестра, залишившись одна – однісінька. І вирішила вона побудувати собі будиночок.

ДОДАТОК Б

Картки зі скоромовками

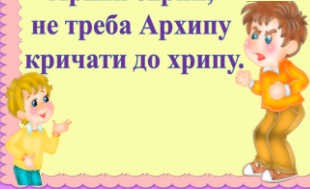
Ходить квочка коло
кілочка,
Водить діточок коло
квіток.



Жовтий жук
купив жилет,
джемпер, джинси
та жакет.



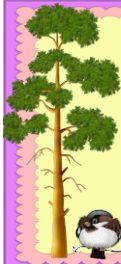
Кричав Архип,
Архип охрип,
не треба Архипу
кричати до хрипу.



Мила милитись не вмiла.
Мила мило з рук не змила.
Мама милила умiло,
мама з Мили мило змила.



Сидів горобець
на сосні,-
Заснув - і упав
уві сні.
Якби не упав уві
сні.
Сидів би він ще
на сосні.



У чотирьох черепашок
четверо черепашенят.



ДОДАТОК В

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Малишко Вікторія Олександрівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

14.11.2021

(дата)



(підпис)

Вікторія МАЛИШКО
(ім'я, прізвище)